

Izložba i interaktivna radionica o Franzu Kafki – od knjige do igre

Milkica Ursa

Knjižnice grada Zagreba, Knjižnica Božidara Adžije

milkica.ursa@kgz.hr

Sanja Vlahović-Trninić

Klasična gimnazija Zagreb

sanja.vlahovic.trninic@skole.hr

Martina Ćosić Vuglec

Goethe-Institut Kroatien

martina.cosic-vuglec@goethe.de

Uvod

Uz 100. obljetnicu smrti pisca Franza Kafke u suradnji s Goethe-Institutom u Hrvatskoj u Knjižnici Božidara Adžije, iz mreže Knjižnica grada Zagreba, postavljena je izložba ilustracija *Komplett Kafka* koju je osmislio i nacrtao bečki strip-crtičar Nicolas Mahler. Izložbu čini dvadeset plakata (dimenzije 59,4 x 84,1 cm) s crtežima i autorskim tekstovima, na hrvatskom i njemačkom jeziku, prema Kafkinoj biografiji. Plakati su postavljeni u slobodnom pristupu knjižnice od 1. srpnja do 15. rujna 2024. godine. Zatvaranju izložbe nazočili su učenici Klasične gimnazije u Zagrebu, koji su unaprijed pripremili, razradili i čitali s razumijevanjem ulomke iz Kafkinih ljubavnih pisama Mileni Jesenskoj. Kako bi dodatno motivirali mlade na čitanje, organizirana je interaktivna radionica *Čitaj Kafku!* na kojoj su učenici bili aktivni sudionici – govornici, a ne samo pasivni slušači i promatrači. Nakon izlaganja upoznali su hrvatskoga pisca Damira Karakaša, koji je također lektirni pisac, te

zaigrali videoigru *Playing Kafka*. Književnost je na taj način predstavljena inovativnom igrom, a knjižnica se pokazala kao mjesto potpore i nadopune obrazovanju preko programa koji se preporučuju: razgovori o knjigama (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009.).

Kafka u stripu – neočekivana kombinacija

„Gledanjem, odnosno korištenjem samo ključnih informacija o nekoj osobi, predmetu ili pojavi, brže se usvaja znanje negoli čitanjem i prelistavanjem mnogih knjiga”(Tica, 2017.), pa su stotinu godina poslije posjetitelji i korisnici knjižnice imali priliku doživjeti toga češkoga pisca njemačkoga izričaja na potpuno nov način. Naime, austrijski ilustrator Nicolas Mahler, poznat po svom humorističnom stilu kojim oživljava likove i situacije, sažetak iz Kafkinih djela prikazao je dinamično na plakatima u formi stripa. To je omogućilo posjetiteljima da se na jedinstven način upoznaju s tim kompleksnim i utjecajnim piscem, za kojega se veže uglavnom sumorna atmosfera. Ironični i provokativni crteži pružaju nov pogled na Kafkina djela i čine ih pristupačnijim široj publici, što su pokazale ilustracije s kojima mlađe generacije čitatelja itekako rezoniraju. (Slika 1)

Izložene knjige i časopisi vezani za život i djelo Franza Kafke, iz bogatoga fonda Knjižnice Božidara Adžije, pratili su izložbu i radionicu. Učenicima je skrenuta pozornost da prije nego što posude knjigu, mogu pregledati dostupnost knjiga pomoću mrežnoga kataloga Knjižnica grada Zagreba ili preko poveznice na izložbu.

Ta gostujuća izložba posuđena je iz knjižnice Goethe-Instituta Hrvatska, a nastala je u suradnji Goethe-Instituta s Literaturhaus Stuttgart i umjetnikom Nicolasom Mahlerom. Temelji se na Mahlerovoj grafičkoj noveli *Komplett Kafka* (Suhrkamp Verlag Berlin, 2023.).

U književnom klubu Booksa organizirana je književna tribina *Kafka i književnost* na kojoj su uz autora Nicolasa Mahlera sudjelovali hrvatski pisci Maša Kolanović (*Poštovani kukci i druge jezeve priče*, Profil knjiga, Zagreb, 2019.) i Enver Krivac (*Osamotne okolnosti*, VBZ, Zagreb 2023.) jer je Kafka pokretač radnje i u njihovim djelima. Tribinu je moderirala germanistica dr. sc. Milka Car koja je na okruglom stolu u povodu stote obljetnice smrti Franza Kafke (Car, 2024) spomenula da je Kafka bio zanimljiv i prije više od 50 godina kada je o *Fenomenu Kafka* govorio Zdenko Škreb na Književnom petku u dvorani u Novinarskom domu gdje se neko vrijeme tribina održavala. Zapisnik i popratne bilješke uz predavanje s

toga Književnoga petka priloženi su uz izložbu pa se mogao vidjeti rukopis Zdenka Škreba i poslušati digitalizirano predavanje na računalu u knjižnici, predavanje je dio digitalizirane zagrebačke baštine Glasovi Književnog petka (Škreb, 1975).

Plakati izložbe bili su također postavljeni u auli Knjižnice Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. U sklopu izložbe za učeničke i studentske grupe organiziran je edukativni izazov radi učenja njemačkoga jezika i upoznavanja s Kafkom. Inspirirani izložbom, Goethe-Institut u Hrvatskoj organizira tematske radionice za učeničke grupe.

Slika 1. Plakat radionice Čitaj Kafku!

Susret s piscem – Damir Karakaš o svom odnosu prema Kafki

Osobito zanimljivo bilo je sudjelovanje Damira Karakaša, suvremenoga hrvatskoga književnika, koji je poznat, među ostalim, po tome što ga često uspoređuju s Kafkom. Učenici su imali priliku čuti zanimljive priče iz njegova života i o tome kako je dobio nadimak *lički Kafka*. Karakaš je podijelio osobne doživljaje Kafkina djela u tinejdžerskoj dobi, pozvao na čitanje i naglasio važnost čitanja, osobito u adolescenciji, jer njegova djela mogu pomoći u proširivanju vlastite spoznaje o životu i svijetu. Naglasio je i važnost slike u suodnosu s riječima, s obzirom na to da i sam ilustrira karikature prema književnim djelima. Sugerirao

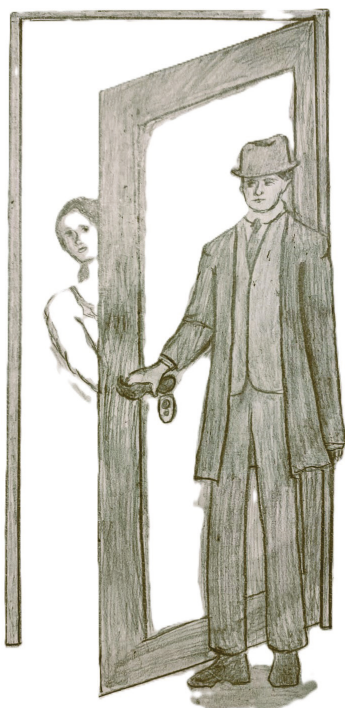
je gimnazijalcima da hrabro zakorače u kafkijanski svijet, koji otvara vrata u druge svjetove, pa neka im Kafka bude vodič na tom putovanju jer su mu djela i danas aktualna i inspiriraju nove generacije. Usmjereni (heuristički) razgovor i videoigra mogu pomoći da se i vizualno osjeti taj svijet.

U skladu s navedenim: „Škole se ubrajaju među najvažnije suradnike narodnih knjižnica koje razvijaju usluge za mladež” (Smjernice za knjižnične usluge za mladež, 2009.), pripremu za radionicu činilo je ciljano čitanje učenika trećih razreda Klasične gimnazije. Iz ulomaka *Pisma Mileni*, koje je bilo usmjereno radnim zadatcima i pitanjima koje je pripremila nastavnica Sanja Vlahović-Trninić, profesorica hrvatskoga jezika i književnosti, mladi su čitatelji riješene zadatke za vježbu izložili usmeno pred ostalim sudionicima radionice. Učenike četvrtih razreda pripremio je nastavnik Alen Orlić, profesor hrvatskoga jezika i književnosti. Podijelivši doživljaje i tumačenja pisama, stvorila se živa i inspirativna atmosfera, osobito jer je jedan od učenika glumio naratora. Kafka se čitateljima *Pisama* otkrio kao ranjiv, zaljubljen čovjek, a ne samo kao autor čudnih i mračnih priča, što je učenicima blisko jer se, čitajući dojmove, pokazalo da su pronašli dodirne točke sa svojim nemirima kroz koja prolaze. Radionica je održana 30. rujna 2024. godine neposredno prije čitanja lektirnoga naslova *Preobrazba*.

U analizi su učenici trebali odrediti kako se osjećaju pošiljatelj i primatelj pisama, pretpostaviti poziciju primatelja pisma, Milene, jer su njezina pisma izgubljena. Na zanimljiv su način rekonstruirali razgovor između Kafke i Milene i s iznenađujućim zanimanjem reagirali na pojedine intimne dijelove *Pisama*. Nekoliko ih se motiva iznimno dojmilo, primjerice: „Jedna soba s dvojim vratima (...) i svatko se od nas drži za kvaku jednih vrata i čim jedno trepne okom, već je drugo iza svojih vrata (...)” (*Pisma Mileni*, Moderna vremena, Zagreb, 1998.). Prepoznali su nestrpljivost, ali i nesigurnost te emocionalnu ranjivost koja je svojstvena i njihovoj adolescentskoj dobi. Motiv Meduze bio je također zanimljiv, njime Kafka reagira na Milenina pisma jer mu izazivaju nemir: „(...) Ti mora da u takvim pismima imaš veličanstvenu glavu Meduze, jer se zmije užasa viju oko Tvoje glave, a oko moje se svakako još pomamnije viju zmije tjeskobe” (*Pisma Mileni*, Moderna vremena, Zagreb, 1998.). Učenicima je predložena tehnika izraza ili medij kojim bi se prikazali motivi „dvojih vrata” i Meduzine „zmije užasa”, prihvatili su tehniku ilustracije. (Slika 2)

Oni koji su već pročitali *Preobrazbu* ili *Proces*, uočili su razliku između doživljaja autora i pripovjedača i autorovo biografsko ja u intimnom obraćanju Mileni. Jedan od učenika bio je iznenađen kako se u cijeloj prepisci s Milenom koristi zamjenicom Ti i Tvoj pišući je velikim slovom, što mu je nova dimenzija komunikacije i poštovanja voljene osobe jer današnja komunikacija to više ne poznaje.

Mnoge je zaintrigirala sudbina njihove veze i Kafkin odnos sa ženama, pa su odlučili čitati i druga djela. Priča o Mileni, koja je nadživjela Kafku, navela ih je na istraživanje te su saznali da su pisma sačuvana zahvaljujući njezinu angažmanu. Kada se Milena počela boriti protiv nadolazećega fašizma, sluteći uhićenje, u proljeće 1939. godine predaje pisma svomu dugogodišnjemu prijatelju Willyju Haasu, koji ih spašava.

Slika 2. Ilustracija *Kafka i Milena – dvoja vrata*, Irma Boroš Paleček, nastala nakon radionice

Interaktivnost – igrom do Kafke

Radionica je, uz izložbu, bila prilika da se učenici praktično upoznaju s Kafkinim svijetom, a edukativna igra *Playing Kafka* bila je primjena stečenoga znanja. Ta interaktivna igra, nastala u suradnji Goethe-Instituta i nezavisnoga studija Charles Games, omogućila je učenicima da na zabavan način istraže različite aspekte njegova života i djela. Knjižničarka

iz Knjižnice Goethe-Instituta Kroatien Martina Ćosić Vuglec pokazala je učenicima, a i onim starijima, kako odigrati videoigru na tabletu. Tablete je donijela iz Goethe-Instituta samo za to interaktivno i intermedijalno proučavanje Kafke, koje je potaknulo da učenici prodube razumijevanje književnoga stvaralaštva te ih motiviralo na daljnje čitanje i proučavanje njegove književne ostavštine. Odigrana videoigra pokazala je kako se književnost može približiti mladim ljudima na zanimljiv način. Kombinacija čitanja, rasprave, predavanja i igre učinila je taj događaj nezaboravnim iskustvom za sve sudionike. (Slika 3)

Taj tip radionice motivacija je za slične projekte jer učenici Klasične gimnazije nastavljaju istraživati teme vezane za Kafkin život. Pripremaju se na putovanja u gradove povezane s Kafkom, organiziraju natječaj za najbolje digitalne fotografije, napisali su članak o radionici za školski časopis *Mi* (<https://casopis-mi.org/citaj-kafku/>), izrađuju digitalni strip, mapiraju biografska mjesta, sve pod vodstvom nastavnice Sanje Vlahović-Trninić i u suradnji s Knjižnicom. Tako taj pisac, ljubitelj insekata, i nakon stotinu godina ostaje jednako zanimljiv i intrigantan. Kako je mnoge priče napisao u kratkom vremenu, poticaj je mladima da u ovom ubrzanom vremenu pronađu vrijeme za stvaralaštvo. Zdenko Škreb, teoretičar književnosti, na tribini Književni petak, sada već davne 1975. godine, postavlja pitanje na koje je pokušala odgovoriti izložba *Komplett Kafka* i radionica *Čitaj Kafku!*: "Kako da pristupimo toj neobičnoj, ezoteričnoj, sasvim osebujnoj umjetnosti? Ima samo jedan put; da joj priđemo s uvjerenjem: Kafkin svijet je moj svijet, naš svijet" (*Fenomen Kafka*, Književni petak, 1975.).

Slika 3. Učenici Klasične gimnazije s književnikom Damirom Karakašem

Literatura

- Car, M. *Okrugli stol povodom stote obljetnice smrti Franza Kafke*. Umjetnost riječi. LXVIII 2(2024), 227–252. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/470439>
- Uredništvo časopisa Mi. *Čitaj Kafku!*. Mi – Časopis učenika Klasične gimnazije. Dostupno na: <https://casopis-mi.org/citaj-kafku/>.
- Kafka, Franz. *Pisma Mileni*. Moderna vremena. Zagreb, 1998. Str. 48–62.
- Smjernice za knjižnične usluge za mladež*: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. 2009. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo. Str. 17–19.
- Škreb, Zdenko. *Fenomen Kafka* [Elektronička građa]: u povodu 52-e obljetnice smrti: Književni petak, dvorana u Novinarskom domu, 11. 4. 1975., br. 484. Dostupno na: <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/>
- Španjić, T. Ristić, R. *Vrednovanje, materijal za nastavnike i učitelje*. Dostupno na: <https://hr.izzi.digital/DOS/8238/3599.html>.
- Tica, Milka. 2017. *Izložba u knjižnici: priručnik za predstavljanje baštine*. Zagreb: Naklada Jurčić. Str. 360.